

FILADELFIA - PORTEN MELLAN ÖST OCH VÄST

Filadelfia (*gr filadelfos* = broderskärlek), var en stad i Lydien ca 45 km SO om Sardes på gränsen där tre landskap sammanstrålade, nämligen Mysien, Frygien och Lydien. Genom sitt strategiska läge blev den en livligt trafikerad handelsstad. Filadelfia låg vid foten av berget Tmolos vid floden Kagamus södra strand omgiven av en fruktbar högslätt känd för sina vinodlingar och världsberömt för sina goda viner. Högslätten var ett vulkaniskt område som kallades *Katakekaumene*, vilket betyder *det brända landet*. Eftersom slätten var en av världens allra bördigaste, bidrog den till Filadelfias välstånd. I området fanns det även varma källor som gjorde att svaga och sjuka människor kom från hela världen för att bada i det hälsobringande vattnet. Staden låg vid genomfartsvägen till österns länder och kallades därför *Porten till öster*.

Historia. På grund av ofta förekommande jordbävningar blev Filadelfia aldrig en särskilt stor stad. Den var den yngsta av de sju städer som fick sändebrev av Johannes. Staden grundlades omkring år 70 f Kr av kungen i Pergamon, Attalos II Filadelfos. Att staden fick namnet Filadelfia, som betyder broderskärlek, kan ha sin grund i att han avböjde romarnas hjälp att störta sin bror Eumanus II, som var kung i det självständiga Lydien. Romarnas avsikt var att även lägga Lydien till Pergamon under Attalos som var lydkonung till Rom. Men broderskärleken segrade, vilket inte var så vanligt bland romarna.

Som många andra städer i området kom Filadelfia under Rom år 133 f Kr. En svår jordbävning inträffade år 17 e Kr som ödelade 12 städer i Mindre Asien och bland dem även Filadelfia. Men staden byggdes upp igen genom hjälp från kejsar Tiberius, liksom var fallet med Sardes. Därvid ändrades stadens namn till Neocaesarea, nya kejsarstaden. Men efter en tid återtog den sitt gamla namn. Turkarna övertog staden på 1300-talet och staden heter numera Alaselin, vilket betyder *guds röda stad* efter den röda vulkanaskan som finns i myllan i området. Det är fortfarande en livaktig stad med ca 15 000 invånare.

Bortom Filadelfia fanns barbarerna som bebodde Frygiens vildmark. Filadelfias uppgift var att "missionera" bland dessa vildar och ge dem det grekiska språket, dess bildning och kultur. I det avseendet var Filadelfia en hellenismens missionär till obygderna bortom. På samma sätt hade tidigare Sardes helleniserat Lydien där Filadelfia låg. De hade lyckats så bra med detta, att lydierna nästan helt glömt bort sitt gamla modersmål. Men det var betydligt svårare att påverka frygierna som envist höll fast vid sin primitiva kultur och sitt språk. Men Filadelfia var inte dess mindre en sista utpost av den grekiska kulturen mot öster och en port mellan två världsdelar.

Religion. Det fanns många vackra tempel och praktfulla offentliga byggnader i Filadelfia, så många att staden även fick tillnamnet *Lilla Aten*. Filadelfias välstånd berodde mycket på vinodlingarna, därför var vinguden, *Dionysos*, en av de främsta gudar som dyrkades. Även här fanns en judisk koloni med egen synagoga, som var i konfliktförhållande med den kristna församlingen.

De kristna. I Filadelfia fanns en fattig men andligen vital kristen församling redan på Johannes tid. En mäktig kyrkoruin från de tidiga århundradena vittnar om att församlingen växte och fick stort inflytande. Den blev utsatt för svåra förföljelser. Av föreståndaren för Smyrna, Polykarpos, finns dokumenterat att vid ett tillfälle dömdes 11 martyrer från Filadelfia till döden i Smyrna. Även efter att landet kom under Islam höll de kristna fast vid sin tro och så sent som vid tiden för första världskriget var en tredjedel av befolkningen i Filadelfia kristen.